

Právo hospodaření a bezdůvodné obohacení

Jestliže právo hospodaření státní organizace - státní příspěvkové organizace ke spoluvlastnickému podílu státu k věci obsahovalo i právo této organizace užívat věc v rozsahu spoluvlastnického podílu státu, tj. jako právnická osoba namísto státu vykonávat práva spoluvlastníka k věci, pak užíváním společné věci touto státní příspěvkovou organizací nad rámec spoluvlastnického podílu státu vzniklo bezdůvodné obohacení na úkor ostatních spoluvlastníků přímo této státní příspěvkové organizaci, nikoli státu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 2492/2005, ze dne 11.10.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců: a) S. Š., zastoupené advokátkou, b) A. Š., c) V. Š., a d) J. Š., zastoupených advokátem, proti žalovanému S. o. u. n. a t., P., N. Z., zastoupenému advokátem, o 8 738 419,35 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 13 C 358/93, o dovolání žalobců a) a d) proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. listopadu 2003, č. j. 39 Co 70/2003-319 tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. listopadu 2003, č. j. 39 Co 70/2003-319, jímž byl změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 9. ledna 2002, č. j. 13 C 358/93-232, ve znění usnesení téhož soudu ze dne 6. srpna 2002, č. j. 13 C 358/93-259, tak, že se zamítá žaloba, aby žalovaný zaplatil žalobkyni S. Š. částku 4 369 209,75 Kč s příslušenstvím a žalobci J. Š. částku 1 456 403,20 Kč s příslušenstvím, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 3. prosince 2004, č. j. 13 C 358/93-367, ve výrocích, kterými bylo žalobkyni S. Š. a žalobci J. Š. uloženo zaplatit náklady řízení žalovanému a státu, a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. března 2005, č. j. 51 Co 51/2005-379, se zrušují a věc se vrací v tomto rozsahu Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 10 (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 9. ledna 2002, č. j. 13 C 358/93-232, ve znění opravného usnesení ze dne 6. srpna 2002, č. j. 13 C 358/93-259, pod bodem I. výroku uložil žalovanému, aby žalobkyni S. Š. zaplatil částku 4 369 209,75 Kč s blíže specifikovaným příslušenstvím a pod bodem II., aby žalobcům A. Š., V. Š. aj. Š. zaplatil každému z nich částku 1 456 403,20 Kč s blíže specifikovaným příslušenstvím. Dále rozhodl o nákladech řízení a soudním poplatku.

Soud prvního stupně zjistil, že žalovaný byl podílovým spoluvlastníkem domu č. p. 150 a pozemků parcelních čísel 2034, 2035, 2036 a 2037 v obci P. a kat. území S. v rozsahu tří čtvrtin, spoluvlastníkem jedné čtvrtiny těchto nemovitostí byla a zůstala M. č. P. 10. Dohodou o vydání věci z 25. 4. 1991, registrovanou bývalým Státním notářství pro P. 10 dne 29. listopadu 1991, došlo k vydání předmětných nemovitostí S. T. a žalobcům b) - d), kdy S. T. se stala jejich spoluvlastnicí v rozsahu jedné čtvrtiny a žalobci b) - d) každý v rozsahu jedné dvanáctiny. Kupní smlouvou ze 7. 6. 1996 S. T. a žalobci b) - d) své spoluvlastnické podíly převedli na žalovaného za dohodnutou částku 32 000 000,- Kč. Vklad práva žalovaného do katastru nemovitostí byl vyznačen 14. 3. 2000 s účinky vkladu 7. 6. 1999. S. T. v průběhu řízení zemřela a do řízení vstoupila jako její dědička S. Š. - žalobkyně a). Požadavek žalobců, aby žalovaný zaplatil žalobkyni a) částku 4 369 209,75 Kč s příslušenstvím a žalobcům b) až d) každému z nich částku 1 456 403,20 Kč s příslušenstvím, představující náhradu za užívání nemovitostí v rozsahu jejich spoluvlastnických podílů za dobu od 1. 1. 1993 do 31. 5. 1999, soud posoudil jako tzv. širší vypořádání spoluvlastnictví a pro výpočet této úhrady aplikoval v souladu s právním názorem Městského soudu v Praze, vysloveným ve zrušujícím usnesení z 20. 12. 2000, č. j. 25 Co 249/2000-176, předpisy o nájmu bytových a nebytových prostor. Při rozhodování vyšel ze znaleckého posudku Ing. J. B. z 24. 4. 1999 a dodatku č. 1 k tomuto znaleckému posudku z 20. 8. 2001, přitom zohlednil částku 87 500,- Kč, která byla žalobcům zaplacená v jednotlivých letech. Investice žalovaného do nemovitostí za roky 1991 až 1998 soud prvního stupně považoval za promlčené, neboť byly uplatněny po uplynutí dvouleté subjektivní promlčecí lhůty 10. 12. 2001. Zároveň vzal v úvahu ujednání účastníků v kupní smlouvě ze 16. 4. 1996, kde se žalovaný zavázal k úhradě všech nákladů spojených s opravami, údržbou a provozem nemovitostí po celou dobu trvání spoluvlastnictví prodávajících - žalobců.

Městský soud v Praze jako soud odvolací k odvolání žalobkyně a) a žalovaného rozsudkem ze dne 26. listopadu 2003,

č. j. 39 Co 70/2003-319, nepřipustil změnu žaloby, změnil rozsudek soudu prvního stupně z 9. 1. 2002, č. j. 13 C 358/93-232, ve znění opravného usnesení, ve výrocích ve věci samé tak, že žalobu v celém rozsahu zamítl. Ve výrocích o nákladech řízení pod body III. - V. rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, výrok o soudním poplatku pod bodem VI. zčásti změnil a zčásti potvrdil. Odvolací soud doplnil dokazování a na rozdíl od soudu prvního stupně zjistil, že spoluvlastníky nemovitostí v době od 1. 1. 1993 do 31. 5. 1999 byli žalobci [resp. právní předchůdkyně žalobkyně a) a žalobci b) až d)] a Česká republika. Žalobci byli dohromady spoluvlastníky jedné poloviny, Česká republika druhé poloviny, přičemž právo hospodaření k jedné čtvrtině měla M. č. P. 10. K další čtvrtině příslušelo právo hospodaření nejprve příspěvkové organizaci S. o. u. T. - S., zřízené v roce 1991 Ministerstvem průmyslu České republiky. Zřizovací listinou ze 4. 2. 1997 zřídilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky S. o. u. n. a t. P., N. Z. jako příspěvkovou organizaci a právního nástupce S. o. u. T. - S. Podle čl. II. kupní smlouvy ze 7. 6. 1996, kterou S. T. a žalobci b) - d) jako prodávající prodali ČR - S. o. u. n. a t. N. Z. své ideální podíly k předmětným nemovitostem, se kupující zavázal „hradit platby za užívání té části nemovitostí, které činí předmět koupě až do dne přechodu vlastnického práva na kupujícího vkladem do katastru nemovitostí.“ Vklad práva podle této smlouvy byl proveden ke dni 7. 6. 1999. Podle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky z 1. 1. 2001, předmětné nemovitosti přešly dnem 1. 1. 2001 podle zákona č. 157/2000 Sb. do vlastnictví kraje H. m. P. H. m. P. zřizovací listinou z 3. 12. 2001 zřídilo s účinností k 1. 1. 2001 příspěvkovou organizaci S. o. u. n. a t. P., N. Z., které předalo do správy k jejímu využití mimo jiné předmětné nemovitosti s tím, že tato příspěvková organizace je právním nástupcem S. o. u. n. a t. P., N. Z.. Odvolací soud usnesením z 22. 9. 2003, č. j. 39 Co 70/2003-311, nepřipustil, aby do řízení namísto dosavadního žalovaného vstoupilo H. m. P. V odůvodnění tohoto rozhodnutí odvolací soud uvedl, že nevyhověl návrhu žalobců na vstup této právnické osoby do řízení namísto žalovaného podle § 107a občanského soudního řádu (dále „OSŘ“), neboť podle § 1 odst. 1 písm. a) a odst. 2 zákona č. 157/2000 Sb. na příslušné kraje přešlo sice vlastnictví k nemovitostem, se kterými hospodařily vymezené státní příspěvkové organizace, resp. školy neuvedené v příloze 2 tohoto zákona, ale podle § 2 odst. 1 téhož zákona se předmětné státní příspěvkové organizace, resp. školy staly příspěvkovými organizacemi kraje a na tyto příspěvkové organizace kraje přešly veškerá práva a závazky státních příspěvkových organizací. Případné závazky škol jako státních příspěvkových organizací, s výjimkou škol vyjmenovaných v příloze 2 zákona, tak zůstaly po 1. 1. 2001, kdy nabyl účinnosti zákon č. 157/2000 Sb., školám jako příspěvkovým organizacím kraje. V daném případě vlastnictví k nemovitostem přešlo na H. m. P. a práva a závazky státní příspěvkové organizace S. o. u. n. a t. P., N. Z. přešly na příspěvkovou organizaci kraje téhož názvu. Odvolací soud tak vycházel z toho, že nemovitosti v rozhodném období užíval žalovaný (resp. jeho právní předchůdci). Postavil se na stanovisko, že žalovaný nemovitosti neužíval jako nájemce, neboť nájemní právo mu nevzniklo nájemní smlouvou ani ze zákona. I když odvolací soud nepřipustil změnu žaloby, kterou spatřoval v požadavku žalobců na zaplacení žalovaných částek z titulu dlužného nájemného, vyplývajícího z nájemního vztahu vzniklého podle § 12 zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, dovodil, že takový vztah mezi žalobci a žalovaným nevznikl. Nešlo ani o užívání věci žalovaným bez právního důvodu, neboť žalovaný nebyl v postavení třetího subjektu bez jakéhokoliv právního vztahu ke spoluvlastníkům. Žalovaný „užíval nemovitosti v rámci výkonu práva hospodaření, nemovitost byla celá užívána státem jako spoluvlastníkem, přičemž výkon vlastnického práva byl realizován výkonem práva hospodaření, které svědčilo žalovanému jako státní příspěvkové organizaci“. Podle odvolacího soudu právo na náhradu za užívání společné věci v rozsahu přesahujícím spoluvlastnický podíl vyplývá z § 137 odst. 1 občanského zákona (dále „ObčZ“) a odvíjí se tak od spoluvlastnictví věci. Proto je oprávněným vždy jen spoluvlastník, který je z užívání věci vyloučen, a povinným spoluvlastník, který věc užívá v rozsahu jeho podíl přesahující. Pasivně legitimovaným v tomto sporu proto může být jen Česká republika jako spoluvlastnice nemovitostí v rozhodném období. Skutečnost, že žalobci byli v přímém vztahu k České republice jako podílové spoluvlastníci nemovitostí, nikoli k žalovanému, vyplývá i z čl. II. kupní smlouvy ze 7. 6. 1996, v němž se Česká republika jako kupující a jako dosavadní spoluvlastník zavazuje hradit žalobcům platby za užívání jejich podílů na nemovitostech.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podali žalobci a) a d) dovolání, podle jejich obsahu z důvodu nesprávného právního posouzení věci. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že věc je třeba posuzovat jako „širší“ vypořádání mezi spoluvlastníky. Namítli, že poté, co se žalobci stali podílovými spoluvlastníky, užíval žalovaný jako samostatný právní subjekt, samostatná účetní jednotka a realizátor výkonu práva hospodaření jejich spoluvlastnické podíly na základě konkludentní dohody uzavřené se žalobci. Tuto dohodu žalovaný nikdy neuzavřel jako spoluvlastník nemovitostí, ale jako jejich oprávněný držitel. Žalobci žádnou dohodu se státem neuzavřeli, nejednali s ním a také žádnou náhradu za užívání od něj nedostávali. Náhradu za užívání jejich spoluvlastnických podílů v nedostatečné výši dostávali jen od faktického uživatele, tj. žalovaného, výhradně z jeho zdrojů. Tento vztah mezi žalobci a žalovaným vznikl se souhlasem ostatních všech spoluvlastníků. „Širší“ vypořádání mezi spoluvlastníky lze navíc provést po skončení spoluvlastnického vztahu, nikoliv za doby jeho trvání. Žalobci se domáhali úhrady za užívání jejich spoluvlastnických podílů za dobu, kdy spoluvlastnický vztah trval. Poukázali na to, že žalovaný ve smyslu zřizovací listin vždy jednal vlastním jménem jako samostatná právnická osoba i v jiných obdobných případech. Jsou toho názoru, že žalovaný byl v žalobě správně označen a že žalovanému svědčí pasivní legitimace. Navrhli, aby dovolací soud rozsudek soudu

prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný navrhl zastavení dovolacího řízení nebo zamítnutí dovolání s tím, že žalobci v dovolání nesprávně označili žalovaného (správný název žalovaného je uveden v rozsudku odvolacího soudu) a dovolání tedy podali proti neexistujícímu subjektu. Podle žalovaného jde o nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit. Pokud jde o posouzení věci samé, žalovaný se zcela ztotožnil s rozhodnutím odvolacího soudu.

Žalobce d) podáním z 22. 4. 2004 upřesnil označení žalovaného v souladu s jeho označením v záhlaví dovoláním napadeného rozsudku.

Nejvyšší soud po zjištění, že přípustná dovolání byla podána řádně zastoupenými oprávněnými osobami (účastníky řízení) včas, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v napadené části a dospěl k závěru, že dovolání jsou důvodná.

Námítka, že dovolání směřují proti neexistujícímu subjektu, neboť jako žalovaný bylo označeno S. o. u. n. a t., a že řízení o dovoláních měla být pro uvedený nedostatek zastavena, neobstojí. Dovolání žalobců a) a d) obsahují jak obecné náležitosti stanovené § 42 odst. 4 OSŘ (je patrné, kterému soudu jsou určena, kdo je činí, které věci se týkají, co sledují, jsou podepsána a datována), tak další náležitosti stanovené pro dovolání v § 241a odst. 1 OSŘ (je zřejmé, proti kterému rozhodnutí směřují, v jakém rozsahu a z jakých důvodů se rozhodnutí napadá a čeho se dovolatelé domáhají). V dovoláních je žalovaný i přes nepřesnost jeho názvu, kterou ostatně žalobce d) podáním z 22. 4. 2004 odstranil, dostatečně identifikován, a to jednak identifikačním číslem, tak tím, že dovolání jsou označena jako dovolání směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze z 26. 11. 2003, č. j. 39 Co 70/2003-319, tj. rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o žalobě proti žalovanému.

Se zřetelem k právnímu posouzení věci odvolacím soudem a k obsahové konkretizaci dovolacího důvodu uplatněného podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ je předmětem dovolacího přezkumu správnost právního názoru odvolacího soudu, že užívala-li státní hospodářská organizace, které svědčilo právo hospodaření ke spoluvlastnickému podílu státu k nemovitostem, v letech 1993 - 1999 celé nemovitosti, vzniklo spoluvlastníkům právo domáhat náhrady za užívání nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu jen vůči státu, nikoli proti státní příspěvkové organizaci.

Podle § 137 odst. 1 ObčZ podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci.

K povaze nároku vzniklého spoluvlastníkům užíváním společné věci spoluvlastníkem nad rozsah jeho podílu Nejvyšší soud uvedl v rozsudku z 28. 4. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2624/2003, publikovaném pod C 2525 v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaného nakladatelstvím C. H. Beck (dále „Soubor rozhodnutí“), že „bezdůvodné obohacení podílového spoluvlastníka, který užívá věc nad rozsah svého spoluvlastnického podílu, vzniká bez ohledu na to, zda o takovém užívání rozhodla většina spoluvlastníků počítaná podle velikosti jejich podílů nebo bylo upraveno dohodou spoluvlastníků nebo o užívání rozhodl soud, pokud ovšem z dohody spoluvlastníků nevyplývá něco jiného, např. že si za užívání nad rámec odpovídající spoluvlastnického podílu nebudou nic hradit.“

Institut práva hospodaření byl původně upraven v § 64 až 75 zákona č. [109/1964](#) Sb., hospodářský zákoník (dále „HZ“), přičemž právo hospodaření příslušelo státním organizacím, mezi které podle § 62 písm. a) HZ náležely i státní příspěvkové organizace. I když byl hospodářský zákoník dnem 1. 1. 1992 zrušen (srovnej § 772 bod 3 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník - dále „ObchZ“), nadále podle § 761 odst. 1 ObchZ platilo, že až do vydání nové právní úpravy zákony Federálního shromáždění a národních rad se právo hospodaření státních organizací s majetkem státu řídí dosavadními předpisy, včetně ustanovení § 64, § 65 a § 72 až 74b HZ. Nová právní úprava je obsažena v zákoně č. [219/2000](#) Sb., o majetku České republiky a o jejím vystupování v právních vztazích, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2001. V letech 1993 - 1999 se za „dosavadní předpis“ ve smyslu § 761 odst. 1 ObchZ, kterým se řídilo právo hospodaření státních organizací s majetkem státu, pokládala - vedle již výše zmíněných ustanovení HZ - rovněž vyhláška č. [119/1998](#) Sb., o hospodaření s národním majetkem, ve znění pozdějších předpisů, která byla vydána podle § 391 odst. 1 písm. a) HZ jako předpisu zmocňovacího podle § 75 HZ a která právo hospodaření upravovala v ustanoveních § 4 až § 14. Tato vyhláška byla zrušena ke dni 1. ledna 2001 (srov. § 66 bod 2 zákona č. [219/2000](#) Sb.).

K institutu práva hospodaření Nejvyšší soud uvedl v rozsudku z 27. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 23/2002, publikovaném pod C 1747 Souboru rozhodnutí, že „právo hospodaření spočívá v právu subjektu, jemuž právo hospodaření přísluší, vykonávat za stát, jakožto přímého vlastníka majetku, jeho vlastnická práva, za určitých, státem (vlastníkem) předem stanovených podmínek. I když pojem „právo hospodaření není ve zmíněných předpisech (a ani jiných právních normách) definován, lze - s přihlédnutím k jeho úpravě v citovaných předpisech - dovodit, že uvedené právo v sobě zahrnuje jak oprávnění věc držet, užívat, nakládat s ní, tak i řadu povinností směřujících k zachování, účelnému

využívání a ochraně těchto věcí, včetně uplatňování a hájení tohoto práva (i primárního vlastnického práva státu) v řízení před soudy a jinými orgány. Ze žádného z příslušných ustanovení HZ ani z vyhlášky č. 119/198 Sb. však nevyplývá, že by z právních prostředků stanovených za účelem ochrany majetku, ke kterému vykonává příslušný subjekt právo hospodaření, bylo vyjmutο právo na uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení, které získal jiný subjekt neoprávněným užíváním věci, ke kterému příslušelo příslušnému subjektu právo hospodaření. Naopak je nutno zdůraznit, že právní úprava práva hospodaření a jeho výkonu oprávněnými subjekty byla uvedenými předpisy postavena téměř na roveň vlastnickému právu, když vlastnickému subjektu, tj. státu zůstalo v podstatě holé vlastnictví a práva vlastníka vykonával subjekt, jemuž příslušelo právo hospodaření.“

Jestliže právo hospodaření státní organizace - státní příspěvkové organizace ke spoluvlastnickému podílu státu k věci obsahovalo i právo této organizace užívat věc v rozsahu spoluvlastnického podílu státu, tj. jako právnická osoba namísto státu vykonávat práva spoluvlastníka k věci, pak užíváním společné věci touto státní příspěvkovou organizací nad rámec spoluvlastnického podílu státu vzniklo bezdůvodné obohacení na úkor ostatních spoluvlastníků přímo této státní příspěvkové organizaci, nikoli státu. V daném případě státní příspěvková organizace - střední odborné učiliště - užívala k výkonu své činnosti celé nemovitosti, ačkoliv jí příslušelo jen právo hospodaření ke spoluvlastnickému podílu státu na těchto nemovitostech. Pak této státní příspěvkové organizaci, které stát přenechal výkon spoluvlastnického práva k nemovitostem, a nikoli státu, vzniklo bezdůvodné obohacení na úkor ostatních spoluvlastníků, které byla povinna jim vydat.

Z uvedeného vyplývá, že právní posouzení věci odvolacím soudem, který dospěl k závěru, že pasivně legitimovaným subjektem v řízení o žalobách žalobců a) a d) mohla být jen Česká republika, není správné. Rozsudek odvolacího soudu byl proto dovolacím soudem v napadené části zrušen a věc byla tomuto soudu vrácena k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 OSŘ).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)